

NOTEN

1. *Acta van de generale synode der Gereformeerde Kerken in Nederland in den naam onzes Heeren Jezu Christi den 17den juni 1892 gehouden te Amsterdam*, art. 17 pagina 20.
2. Dr. G.D. Matthews was als vertegenwoordiger van de Presbyteriaanse Alliantie aanwezig op de verenigings-synode. Hij wenste dat er van de vereniging een wijdere positieve werking zou uitgaan, en sprak daarom de hoop uit, 'dat het gemeenschappelijk werken der gereformeerde kerken rijker vruchten moge dragen, en tot nog meer eenheid bevorderlijk zij. Want dat moet steeds ons streven zijn. Evenals de rivier na vele wateren en stroomen in zich opgenomen te hebben, steeds met ééne monding in den grooten oceaan uitstroomt, alzoo moet het ook met de kerke van Christus zijn.' *Acta 1892*, art. 9 pagina 15.
3. Op de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerk, in 1882 te Zwolle gehouden, werd op 22 augustus het verstrekkende voorstel, om vanwege het tolereren van de vrijmetselarij in de Reformed Church of America de banden met deze kerk te verbreken, met 37 tegen 3 stemmen verworpen. Vervolgens staakten de stemmen bij de keuze tussen het minder ver strekkende voorstel om de naar Amerika vertrekkende en uit Amerika komende leden ernstig te onderhouden inzake de dwalingen in de Reformed Church, en het voorstel om alleen de hoop uit te spreken dat het vermaan van de synode leidt tot bestendiging van de kerkelijke banden. Na herstemming werd het voorstel tot onderhoudingen over de dwalingen aangenomen met 23 tegen 17 stemmen. *Handelingen van de synode der Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland, gehouden van den 15den tot den 30sten augustus 1882, in het kerkgebouw der Chr. Ger. Gemeente te Zwolle, Kampen, 1882*, art. 121-125 en 131 pagina's 78-83, 85. Dit besluit leidde er in de praktijk toe, dat christelijke gereformeerde emigranten zich aansloten bij uit de Reformed Church getreden kerken.
4. H. Bavinck, 'The Future of Calvinism', in: *The Presbyterian and Reformed Review*, V, januari 1894, nr. 17, 2. Het artikel, vertaald door Geerhardus Vos, was op verzoek van de redactie geschreven naar aanleiding van de Vereniging van 1892.
5. Zie voor een verslag van de mislukking van de

Amerikaanse verenigingspoging John. H. Kromminga, 'Abandoned at the altar', in: *The Dutch and Their Faith. Immigrant Religious Experience in the 19th and 20th Centuries. Proceedings of the 8th Biennial Conference of the Association for the Advancement of Dutch American Studies, September 20 and 21, 1991*, 71-84, in het bijzonder 81: 'In many quarters, and particularly in the Netherlands, some old wounds were being healed and unions were taking place which would have seemed impossible a few decades earlier. The only alternative to thinking that the likes of Steffens and Beuker and Vander Werp and Keppel were cynical, scheming, or utterly naive, is to give them the honor of concluding that they yearned for the unity of believers who belonged together, took heart from the union of Afscheiding and Doleantie, and hoped against hope that some miracle would occur which would resolve their differences and end their separation.' Na het bezoek van Bavinck en Wielenga aan Amerika, schreef Kuyper in *De Heraut* in matigende zin over de vrijmetselarij, die volgens de Christian Reformed Church ten onrechte werd getolereerd in de Reformed Church of America. Omdat het vermoeden rees, dat Kuyper onder invloed van Bavinck en Wielenga tot dit standpunt was gekomen en er ook andere gronden voor wantrouwen waren, verlangden de christian reformed people een duidelijke uitspraak inzake het Amerikaanse kerkelijke geschil van zowel Bavinck als Wielenga. 'Aan iets anders hebben we echter behoefte. Het is aan een opene en ronde verklaring van de eew. brs. Bavinck en Wielenga, welken indruk zij medenamen, van onze kerkelijke toestanden, naar Nederland. Wij voor ons meenen, dat wij hier evenzeer in ons goed recht zijn, als vroeger de kerken der Christ. Geref. in Nederland. Worden wij nu door brs. uit Nederland miskend en direct of indirect tegengewerkt, dat doet o zoo pijnlijk aan. Met blijdschap zag ik hier de brs. in kerken van beider formatie optreden, en de hoop leefde in mijn hart, [dat zij] dan wellicht den weg [konden] banen tot vereeniging. Ik begeer ze hier evenzeer, als ik ze begeerd heb in Nederland. Was er later niets bijzonders voorgevallen, wij hadden in het stilzwijgen der brs. kunnen berusten.' Zie: ingezonden brief van N. Kuiper te Grand Haven, *De Bazuin*, 24 maart 1893. Wielenga verklaarde daarop dat wat Kuyper gezegd